

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Kadın Futbol Taraftarlarının Futbol Maçlarını İzlemelerini Engelleyen Nedenlerin İncelenmesi

¹Erhan Buyrukoğlu^{ORCID}, ¹Mehmet Özdemir^{ORCID}, ²İlker Karadağ^{ORCID}

¹Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Spor Bilimler Enstitüsü, Aydın, Türkiye.,

²Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, Türkiye.

Özet. Futbol, geçmiş den günümüze kadar popülerliğini sürdüren spor türüdür. Dünya genelinde 1,5 milyar bireyin futbolu izlediği ve desteklediği ifade edilmektedir. Bu popülerlik, futbolun geçmişten günümüze bir enstitü haline gelmesini sağlamıştır. Futbol, bir enstitü haline geldikçe ataerkil toplum yapılarının etkisiyle kadınlar, futbol içinde dışlanmakta veya görmezden gelinmektedir. Kadınların futbol maçlarını izlemelerini engelleyen birçok faktörden kaynaklandığı ifade edilmektedir. Futbol sektörü içerisinde yaşanan zorluklar genel olarak güvenlik etkisi, stadyuma ulaşım zorluğu ve maç saati gibi etkenler yer almaktadır. Bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda araştırmada kadın futbol taraftarlarının futbol maçlarını izlemelerini engelleyen nedenlerin incelenmesi amaçlanmıştır. 2022- 2023 sezonu spor toto süper liginde yer alan 4 büyük takımın (Galatasaray; n= 3088, %41,6, Fenerbahçe; n=2000, %26,9, Beşiktaş; n= 1632, %22,0, Trabzon spor; n= 704, %9,5) 7424 gönüllü kadın futbol taraftarları araştırmanın örneklem grubunu oluşturmaktadır. Çelik (2015) tarafından yapılan araştırmada yer alan 24 madde 7 alt boyuttan (korku, stadyuma ulaşım zorluğu, zevkler, aile etkisi, hizmet ve biletlerin pahalı olması, güvenlik ve hizmet eksikliği, maç saati) oluşan KFTFENÖ kullanılmıştır. Araştırma verileri SPSS, 25 paket programında analiz edilmiştir. Ölçeğe ilişkin normallik analizi sonucu anlamlılık değerlerinin 0.05'ten büyük olduğu görülmüş ve analizde parametrik olmayan analizler (Man Witney U, Kruskal Wallis H) kullanılmasına karar verilmiştir. Araştırmada analiz sonuçlarına göre eğitim durumu, medeni durum, yaş, meslek, aylık gelir durumu, hangi takımın taraftarısınız, futbol size ne ifade ediyor değişkenlerinde stadyuma ulaşım zorluğu, zevkler, aile etkisi, hizmet ve biletlerin pahalılığı, maç saati ve ölçek toplam puanları arasında, güvenlik ve hizmet eksikliği alt boyutu eğitim durumunda, aylık gelir durumu, hangi takımın taraftarısınız, futbol size ne ifade ediyor değişkenlerinde, korku alt boyutu yaş, meslek, aylık gelir durumu ve futbol size ne ifade ediyor değişkenlerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir (p<0.05).

Anahtar Kelimeler: Kadın, Futbol Taraftarı, Engel.

An Examination of the Factors Preventing Female Football Fans from Attending Football Matches

Abstract. Football has maintained its popularity from past to present, with an estimated 1.5 billion people watching and supporting it worldwide. This popularity has contributed to football becoming an institution over time. As football has become institutionalized, the influence of patriarchal societal structures has led to the exclusion or marginalization of women within the sport. It is stated that various factors prevent women from attending football matches. Challenges in the football industry generally include factors such as security concerns, difficulty in accessing the stadium, and match timing. Considering these factors, this study aims to examine the reasons that prevent female football fans from attending football matches. The sample group of the study consists of 7,424 voluntary female football fans supporting four major teams in the 2022-2023 Spor Toto Süper Lig season: Galatasaray (n=3088, 41.6%), Fenerbahçe (n=2000, 26.9%), Beşiktaş (n=1632, 22.0%), and Trabzonspor (n=704, 9.5%). The Women's Football Fan Obstacles Scale (KFTFENÖ), developed by Çelik (2015), was used in the study. This scale consists of 24 items divided into 7 sub-dimensions: fear, difficulty accessing the stadium, preferences, family influence, expensive services and tickets, security and service deficiencies, and match timing. The research data were analyzed using the SPSS 25 software package. The normality analysis of the scale showed that the significance values were greater than 0.05, leading to the decision to use non-parametric analyses (Mann-Whitney U, Kruskal-Wallis H). According to the results of the analysis, statistically significant differences (p<0.05) were found in the sub-dimensions of difficulty accessing the stadium, preferences, family influence, expensive services and tickets, match timing, and total scale scores based on variables such as education level, marital status, age, occupation, monthly income, team affiliation, and what football means to the respondent. Additionally, significant differences were found in the security and service deficiencies sub-dimension based on education level, monthly income, team affiliation, and what football means to the respondent. Lastly, the fear sub-dimension showed

✉ E. Buyrukoğlu, erhanbuyrukoglu@gmail.com

Geliş Tarihi: 19 Haziran 2024– Kabul Tarihi: 21 Ekim 2024 – Yayınlanma Tarihi: 30 Aralık 2024

Atif için: Buyrukoğlu, E., Özdemir, M., Karadağ, İ. 2024. Kadın futbol taraftarlarının futbol maçlarını izlemelerini engelleyen nedenlerin incelenmesi, Ulus Kinesyol Derg. 5(2), 26-43.

statistically significant differences in terms of age, occupation, monthly income, and what football means to the respondent.

Keywords: Women, Football Fans, Barrier.

Giriş

Sanayi devrimi sonrasında dünya genelinde yapılan yeniliklerle birlikte spor alanında da büyük yenilikler yapılmıştır. Bu yeniliklerin başında farklı spor organizasyonları gelmektedir. Dünya genelinde farklı spor organizasyonlarının geçmişten günümüze uzanan dönem içerisinde popüler olan tek spor branşının futbol olduğu görülmüştür (Curtis, 2019). Dünya genelinde ata erkil toplumun hâkimiyet olduğu görülmektedir. Bu durum spor alanına da yansımaktadır. Kadınların toplum tarafından dışlanması ve hor görülmesi gibi birçok etken sanayi devrimi ile etkisini spor alanında göstermektedir (Forde & Kota, 2016). Kadınların spor alanlarında geri planda tutulduğu birçok literatür çalışmasında yer almaktadır. Ayrıca sosyalleşmenin etkili olduğu futbol taraftarlığı alanında kadınlar toplum baskısı altında kalmaktadır. Toplum baskısının yanı sıra aile baskısı, futbol içerisinde yer alan holiganlığın kadınları korkutması, stadyumlar da yaşanan ulaşım zorlukları, ekonomik etkenlerden kaynaklı bilet pahalılıkları kadınların futbol müsabakalarını engelleyen etmenler olarak açıklanmaktadır (Newman ve ark., 2021).

Futbolun dünya genelinde evrensel olması, sosyolojik etkilerin yanı sıra psikolojik etkilerde göstermektedir. Futbol müsabakalarının stadyumlarda izlenmesinin yanında, ev ortamında tv karşısında, kafede tv karşısında izlenmesi gibi birçok seçenek yer almaktadır. Futbol sektörü içerisinde barındırmış olduğu birçok alan da faaliyet göstermektedir. Bu alanların en başında bilet gelirleri ve tv yayın geliri olarak açıklanmaktadır (Wang ve ark., 2019). Son dönemlerde futbol taraftarları üzerine literatürde birçok araştırmanın yapıldığı görülmektedir. Bu araştırmaların genel olarak holiganlık, ekonomik düzey, spor kulüplerin pazar hâkimiyeti konularının ağırlıkta olduğu futbol taraftarları üzerine yapılan çalışmaların cinsiyet üzerine çok az sayıda değerlendirildiği görülmüştür (Dixon, 2013).

Kadınların sosyalleşme alanlarından bir tanesi olan spor alanlarının erkekler tarafından kısıtlandığı görülmektedir. Bu kısıtlamanın nüfus oranlarında erkek cinsiyetin daha fazla ağırlıkta olması, ata erkil topluluklar, kültürel farklılıklarda erkeğin kadına nazaran daha fazla rol model

konumunda olmasına bağlı kalındığı ifade edilmektedir (Wang ve ark., 2019). Spor organizasyon alanlarının genel olarak büyük bir çoğunluğunun futbol branşı üzerine olduğu görülmektedir. Kadınların futbol alanında günümüzde yeni yeni sporcu, antrenör ve yönetici konumunda olduğu görülmektedir. Bu oran erkeklere nazaran kadın futbol severlerin futbola daha fazla ilgi duymasına sebebiyet vermektedir (De Hollanda, 2020). Kadınların futbol müsabakalarını stadyumlarda izlemelerine engel olan temel etmenlerin holiganlık, cinsel taciz, küfür, siber zorbalık davranışları ve erkek kalabalık gruplarının bir arada olması olarak açıklanmaktadır (Schultze- Krumholz, 2020). Futbolun dünya genelinde büyük bir role sahip olduğu çeşitli araştırmalarda yer almaktadır. Dünya genelinde futbol üzerine birçok konun yer aldığı bilinmektedir. Bu durum literatür içerisinde incelendiğinde Avrupa ve Asya ülkelerinde futbol müsabakalarında holiganlığın olduğu bu duruma kadınların korku ile yaklaştığı, gruplaşmalardan kaynaklı stadyum çevresinde stadyuma girişlerde yığılmaların meydana geldiği ifade edilmektedir (Purnamasari, 2015).

Literatürde yapılan çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde kadınların futbol müsabakalarını izlemelerine neden olan temel etmenlerin fanatizm, holiganizm, vandalizm (Doewes & Riyadi, 2016), fair play ve spor ahlaki dışında yer alan davranışlar, farklı ırk ve dinlerin bir arada olduğu lakin sürekli kavga içerisinde olduğu spor alanları (Rookwood, 2019), kadının sosyal rolü gereğince tv izlerken bile toplum, aile baskısı altında olmaları (Veronica ve ark., 2019), fiziksel saldırganlık, futbol taraftarlarının birbirleri ile olan düşmanlıkları, öfke, küfür, müsabakaları izlemeye gelen bireylerin alkol ve uyuşturucu kullanarak kendinden geçmeleri (Stein, 2020), duygusal bağlılık, eğitim, ekonomik ve sosyal sorunlar (Dalpian ve ark., 2014), oturma düzenlerinde yaşanan aksilikler, müsabaka alanlarının yetersiz ve konforsuzluğu (Trail ve ark., 2003), etkisiz güvenlik önlemleri, siyasi ve politik sebepler olarak ifade edilmektedir (Wan, Ng & Lin, 2020).

Futbol müsabakalarının izleyen kesimin stadyumlarda genel olarak yüzdellik dilimlerde erkeklerin olması, bu durumun beraberinde

kadınların futbol müsabakalarını izlemelerinde ne gibi engellerin var olabileceği sorunu beraberinde getirmiştir. Bu nedenler kadın futbol taraftarlarının futbol maçlarını izlemelerini engelleyen nedenlerin incelenmesi araştırma kapsamında amaçlanmıştır. Ayrıca araştırmamızın literatürden yola çıkarak planlandığı bu planlama dâhilin de araştırmanın özgün değerinin yüksek seviyede olduğu görülmektedir.

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın Modeli

Betimsel tarama modeli araştırmamız tarama modeli kapsamında kullanılmıştır. Bir konuda bir konuyu saptamayı hedefleyen araştırmalara betimsel araştırma denir (Marder, 2012).

Çalışma Grubu

2022- 2023 sezonu spor toto süper liginde yer alan Galatasaray, Fenerbahçe, Beşiktaş Trabzon spor kadın taraftarları araştırmanın örneklem grubunu oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmamıza gönüllü olarak katılan Galatasaray, Fenerbahçe, Beşiktaş Trabzonspor kadın taraftarlarına Google forum oluşturularak toplam 7424 katılımcıya ulaşılmıştır. Araştırmamızda verilerin toplanma işlemi iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde araştırmacılar tarafından kişisel bilgi forumu, ikinci bölümde ise Çelik (2015) tarafından yapılan araştırmada yer alan 24 madde 7 alt boyuttan (korku, stadyuma ulaşım zorluğu, zevkler, aile etkisi, hizmet ve biletlerin pahalı olması, güvenlik ve hizmet eksikliği, maç saati) oluşan KFTFENÖ kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Forumu

Katılımcıların bilgilerini belirlemeye yönelik araştırmacılar tarafından oluşturulan kişisel bilgi forumu; yaş, eğitim durumu, medeni durum, meslek, aylık gelir durumu, hangi takım taraftarısınız, futbol size ne ifade ediyor olmak üzere 7 sorudan oluşmaktadır.

Kadın Futbol Taraftarlarının Futbol İzlemelerine Engel Olan Nedenler Ölçeği

Çelik (2015) tarafından geliştirilen Kadın Futbol Taraftarlarının Futbol Maçlarını Engelleyen Nedenler Ölçeği (KFTFENÖ), toplam 36 maddeden ve 7 alt boyuttan oluşan bir ölçüm aracıdır. Ölçek, kadın futbol taraftarlarının stadyumlarda maç izlemelerini engelleyen

nedenleri belirlemeyi amaçlamaktadır ve beşli Likert tipi olarak yapılandırılmıştır. Alt boyutlar şu şekildedir:

Korku Alt Boyutu: Maddeler 3, 7, 8, 9 ve 19 bu alt boyutu oluşturmaktadır. Bu alt boyut, bireylerin güvenlik endişelerine dayalı olarak maçlara katılımını etkileyen faktörleri içerir.

Stadyuma Ulaşım Zorluğu Alt Boyutu: Maddeler 16, 17 ve 18 bu boyut altında toplanmıştır ve ulaşım sıkıntılarının taraftar katılımını nasıl engellediğini ölçmektedir.

Zevkler Alt Boyutu: 24, 25, 26, 27 ve 29. maddeler, taraftarların kişisel tercihlerine ve maç izlemeyi keyifli bulma derecelerine odaklanır.

Aile Etkisi Alt Boyutu: 4, 5 ve 6. maddeler, bireylerin ailelerinin futbol maçlarına katılımı üzerindeki etkisini ölçer.

Hizmet ve Biletlerin Pahalılığı Alt Boyutu: Maddeler 10, 11 ve 12, futbol maçlarına katılımın maliyet engellerini ele alır.

Güvenlik ve Hizmet Eksikliği Alt Boyutu: 20, 21 ve 23. maddeler, taraftarların maç izleme deneyimini olumsuz etkileyebilecek güvenlik ve hizmet sorunlarını inceler.

Maç Saati Alt Boyutu: 13 ve 14. maddeler, maç saatlerinin taraftar katılımını nasıl etkilediğini ölçmektedir.

Çelik'in (2015) analizlerinde, Cronbach Alpha güvenirlik katsayılarının 0,72 ile 0,87 arasında değiştiği görülmüştür. Araştırmamızda ise güvenirlik katsayıları, korku alt boyutu için 0,697, stadyuma ulaşım zorluğu için 0,728, zevkler için 0,705, aile etkisi için 0,735, hizmet ve biletlerin pahalılığı için 0,740, güvenlik ve hizmet eksikliği için 0,715, maç saati için 0,737, ölçek genelinde ise 0,727 olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlar, ölçeğin yüksek güvenirlik düzeyine sahip olduğunu göstermektedir.

Verilerin Analizi

Araştırmamızda verilerin analizi, SPSS programı kullanılarak gerçekleştirilmiş ve %95 güven aralığında 0,05 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır. Bu analiz sürecinde, verilerin normalliğini değerlendirmek amacıyla çeşitli testler yapılmıştır. İlk olarak, verilerin normallik dağılımına uyup uymadığını belirlemek için basıklık (skewness) ve çarpıklık (kurtosis) değerleri incelenmiştir. Bu değerlerin -2 ile +2 aralığında olması normallik için kabul edilen bir göstergedir. Ancak, araştırmamızda elde edilen sonuçlar bu aralığın dışında olduğu için, verilerin

normal dağılıma uymadığı tespit edilmiştir. Bu bulgular, verilerin dağılımının simetrik olmadığını ve normal dağılım varsayımını karşılamadığını göstermektedir. Normallik testi olarak ayrıca Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmış ve p değerinin 0,05'ten büyük olduğu görülmüştür. Bu sonuç, verilerin normal dağılıma uygun olmadığını desteklemiş ve bu nedenle parametrik olmayan testlerin (nonparametrik testler) kullanılması gerektiğine karar verilmiştir. Nonparametrik testler, özellikle küçük örneklem büyüklüklerinde veya normallik varsayımını karşılamayan verilerde kullanılan alternatif testlerdir. Araştırmamızda, bağımsız değişkenlerin gruplar arası farklılıklarını incelemek amacıyla Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Bu test, üç veya daha fazla grup arasındaki farkları karşılaştırmak için kullanılır ve verilerin sıralamalı olarak analiz edilmesini sağlar. Kruskal-Wallis H testi, parametrik testlerde kullanılan ANOVA'nın nonparametrik karşılığıdır ve verilerin normal dağılım göstermediği durumlarda tercih edilir.

İki bağımsız grup arasındaki farklılıkları analiz etmek amacıyla Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Bu test, parametrik olmayan bir alternatif olup, verilerin sıralamalarına dayalı olarak iki grup arasındaki medyan farklarını incelemek için kullanılır. Mann-Whitney U testi, parametrik testlerdeki t-testinin nonparametrik karşılığıdır ve verilerin normal dağılım göstermediği veya örneklem büyüklüğünün küçük olduğu durumlarda sıklıkla tercih edilir. Araştırmamızda ayrıca kullanılan ölçeklerin ve anketlerin güvenilirliğini değerlendirmek amacıyla güvenilirlik katsayıları (Cronbach's Alpha) hesaplanmıştır. Cronbach's Alpha, bir ölçeğin iç tutarlılığını ve maddeler arasındaki ilişkiyi ölçen bir güvenilirlik testidir. Genel olarak, 0,70 ve üzeri değerler kabul edilebilir bir güvenilirlik düzeyini işaret ederken, 0,80 ve üzeri değerler yüksek güvenilirlik düzeyini göstermektedir. Bu çalışmada kullanılan ölçeklerin güvenilirlik katsayılarının, verilerin analizinde güvenilir sonuçlar elde edildiğini göstermektedir. Son olarak, yüzde ve frekans hesaplamaları ile verilerin betimleyici istatistiksel analizleri yapılmıştır. Yüzde ve frekans analizleri, verilerin dağılımını daha iyi anlamak ve demografik özellikleri değerlendirmek amacıyla kullanılan temel istatistiksel yöntemlerdir. Bu analizler, araştırmaya katılan kişilerin demografik özelliklerinin yanı sıra araştırma konusuyla ilgili genel eğilimleri ve dağılımları ortaya koymakta kullanılmıştır.

Bu doğrultuda, araştırmamızda verilerin analiz edilmesi sürecinde, normallik varsayımını karşılamayan veriler için nonparametrik testler tercih edilmiş, güvenilirlik katsayıları ve betimleyici istatistiklerle desteklenen analizler ile bulguların güvenilirliği sağlanmıştır.

Araştırmanın Etiği

İlgili enstitü tarafından etik kurul izni alınmış olup gönüllü olarak araştırmamıza katılmak isteyen kadın futbol taraftarlarına uygulanmıştır. Gönüllü olarak araştırmamıza katılmak istemeyen kadın futbol taraftarları çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Bulgular

Tablo 1'de katılımcıların çoğunun 31 yaş ve üstü olduğu görülmektedir (%34,9). Kategorilerinde en yüksek değişkenleri incelediğimizde eğitim durumu değişkeninde lisansüstü eğitim düzeyine sahip katılımcılar (%51,1), medeni durum değişkeninde bekâr katılımcılar (%82,8), meslek değişkeninde memur, akademisyen ve öğrenci katılımcıları (%21,6), gelir düzeyi değişkeninde asgari üstü gelire sahip katılımcılar (%33,6), hangi takım taraftarısınız değişkeninde Galatasaray katılımcıları (%41,6), futbol size ne ifade ediyor değişkeninde ise heyecan katılımcılarından oluşmaktadır (%33,6).

Tablo 2'de yer alan tanımlayıcı istatistikler, kadın futbol taraftarlarının futbol maçlarına katılmalarını engelleyen nedenlere ilişkin alt boyutlar ve genel ölçek değerlerini içermektedir. Aşağıda her bir alt boyutun detaylı açıklaması yer almaktadır:

Korku Alt Boyutu: Kadın taraftarların futbol maçlarına katılımını engelleyen nedenler arasında korku önemli bir yer tutmaktadır. Korku alt boyutunda minimum 5, maksimum 25 değer arasında dağılım söz konusudur. Ortalama değer (\bar{x}) 19,4504 olup, bu yüksek bir korku düzeyini göstermektedir. Standart sapma (Ss) 4,06835'tir. Güvenilirlik katsayısı (Cronbach alpha) 0,697 olup, kabul edilebilir düzeyde güvenilir bir ölçüm olduğunu ifade eder.

Stadyuma Ulaşım Zorluğu: Stadyuma ulaşım zorluğu, kadın futbol taraftarlarının maçlara katılımını etkileyen bir diğer önemli faktördür. Minimum 3, maksimum 15 puan arasında değişen bu alt boyutun ortalama değeri 9,3017'dir, bu da orta düzeyde bir zorluk olduğunu göstermektedir. Standart sapma 3,13021 olup, Cronbach alpha değeri 0,728 ile yüksek bir güvenilirlik düzeyi sergilemektedir.

Zevkler Alt Boyutu: Kadınların futbol maçlarına gitme tercihlerini etkileyen zevkler boyutunda ortalama (\bar{x}) 13,6056 olup, bu alt boyutta farklı tercihlere göre dağılım olduğunu göstermektedir. Standart sapma 4,74892'dir ve Cronbach alpha değeri 0,705'tir.

Aile Etkisi: Aile etkisi, kadınların futbol maçlarına katılmasını etkileyen bir diğer önemli faktördür. Ortalama 7,7371 olarak hesaplanmış ve bu, orta düzeyde bir aile etkisi olduğunu göstermektedir. Standart sapma 3,49960 olup, güvenilirlik katsayısı 0,735'tir.

Hizmet ve Biletlerin Pahalılığı: Bu alt boyutta ortalama 11,1078 olup, kadın taraftarların maçlara katılımını etkileyen en önemli nedenlerden biri olarak değerlendirilebilir. Standart sapma 2,68981 ile ölçülmüştür ve Cronbach alpha 0,740 ile yüksek bir güvenilirlik göstermektedir.

Güvenlik ve Hizmet Eksikliği: Bu alt boyutta ortalama değer 10,5905 olup, kadın taraftarların güvenlik ve hizmet eksikliği konusunda belirgin endişeler taşıdıklarını göstermektedir. Standart sapma 2,60496 ve güvenilirlik katsayısı 0,715'tir.

Maç Saati: Maç saatinin kadınların maçlara katılımını etkileyen bir diğer faktör olduğu görülmektedir. Ortalama değer 6,9553 olup, kadınlar açısından zamanlama sorunları olduğunu işaret etmektedir. Standart sapma 1,97304'tür ve güvenilirlik katsayısı 0,738 olarak belirtilmiştir.

Genel Ölçek (KFTFENÖ): Kadınların futbol maçlarına katılımını engelleyen tüm nedenler bir araya getirildiğinde, genel ölçek ortalama puanı 78,7284 olarak hesaplanmıştır. Bu oldukça yüksek bir değerdir ve kadın futbol taraftarlarının maçlara katılımını engelleyen nedenlerin genel olarak yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Standart sapma 14,48326 olarak hesaplanmıştır ve güvenilirlik katsayısı 0,727 ile genel ölçeğin güvenilir olduğu ifade edilebilir.

Tablo 2'de yer alan sonuçlar, kadın futbol taraftarlarının futbol maçlarına katılmalarını engelleyen nedenlerin genel olarak yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Özellikle korku, stadyuma ulaşım zorluğu, hizmet ve biletlerin pahalılığı gibi alt boyutlarda öne çıkan yüksek puanlar, bu engellerin kadınlar için ciddi bir bariyer oluşturduğunu işaret etmektedir.

Tablo 3 de ki sonuçlar, Kolmogorov-Smirnov normallik testine göre, ölçek alt boyutları ve genel ölçek puanlarının normal dağılıma uygun olmadığını göstermektedir. Bu testte, istatistiksel

anlamlılık (Sig.) değerleri $p < 0.05$ olduğu için verilerin normal dağılıma uymadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Aşağıda alt boyutlar ve genel ölçek için yorumlar yer almaktadır:

Korku Alt Boyutu: Kolmogorov-Smirnov istatistik değeri 0,103 ve p-değeri 0,000 olarak hesaplanmıştır. Bu, korku alt boyutunun normal dağılıma uymadığını göstermektedir.

Stadyuma Ulaşım Zorluğu: İstatistik değeri 0,126 ve p-değeri 0,000'dir. Bu sonuç, stadyuma ulaşım zorluğu alt boyutunun da normal dağılıma uygun olmadığını göstermektedir.

Zevkler Alt Boyutu: Zevkler alt boyutu için istatistik değeri 0,074 ve p-değeri 0,000'dir. Bu, bu alt boyutun normal dağılıma uymadığını işaret eder.

Aile Etkisi: Aile etkisi alt boyutunun istatistik değeri 0,132 ve p-değeri 0,000 olarak hesaplanmıştır. Yani, bu boyut da normal dağılıma uymamaktadır.

Hizmet ve Biletlerin Pahalılığı: Bu alt boyut için istatistik değeri 0,113 ve p-değeri 0,000 olup, verilerin normal dağılıma uygun olmadığını göstermektedir.

Güvenlik ve Hizmet Eksikliği: İstatistik değeri 0,089 ve p-değeri 0,000'dir, bu da güvenlik ve hizmet eksikliği alt boyutunun normal dağılıma uymadığını göstermektedir.

Maç Saati: Maç saati alt boyutunun istatistik değeri 0,164 ve p-değeri 0,000 olarak hesaplanmıştır. Bu alt boyutun da normal dağılıma uymadığı sonucuna varılmaktadır.

Genel Ölçek (KFTFENÖ): Genel ölçek için istatistik değeri 0,078 ve p-değeri 0,000'dir. Bu sonuç, genel ölçeğin de normal dağılıma uymadığını göstermektedir.

Tablo 3'de tüm alt boyutlar ve genel ölçek için normallik testi sonuçlarına göre p-değerleri 0,000 çıkmış ve bu değerler 0,05'in altında olduğu için normal dağılıma uygunluk sağlanmamıştır. Bu nedenle, analizlerde parametrik olmayan testlerin (Mann-Whitney U, Kruskal-Wallis H) kullanılması gerekmektedir.

Tablo 4'te katılımcıların ölçek alt boyutları ve ölçek geneli eğitim durumu arasında yapılan Mann-Whitney U analizi sonucu ölçek alt boyutlarından stadyuma ulaşım zorluğu, zevkler, aile etkisi, hizmet ve biletlerin pahalılığı, maç saati ve ölçek toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir ($p < 0.05$). Bu farklılıkların stadyuma ulaşım zorluğu

bakımından stadyumların şehir dışında olması büyük spor kulüplerinin taraftar gruplarının çoğunlukta olması, büyük spor kulüplerinin müsabaka saatlerinde yoğunlukların meydana gelmesi, ekonomik koşullarda zorluklarla mücadele eden lisans ve lisans üstü öğrencilerine bilet fiyatlarının ekonomik durumlarından kaynaklı olarak yüksek gelebileceği, kadın futbol taraftarlarının zevkleri ve ailelerinin yaklaşımlarının etkili düzeyde olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 5'te katılımcıların ölçek alt boyutları ve ölçek geneli medeni durum arasında yapılan Man Witney U analizi sonucu ölçek alt boyutlarından, hizmet ve biletlerin pahalılığı, güvenlik ve hizmet eksikliği, maç saati ve ölçek toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Medeni durum değişkeni bakımından kadınların bekarların evlilere göre maç saati, hizmet ve bilet pahalılığı ve güvenli ve hizmet eksikliğinin tek başlarına olmalarından kaynaklı olduğunu ifade edilebilir.

Tablo 6'da Katılımcıların Ölçek Alt Boyutları ve Ölçek Geneli ile Yaş Değişkeni arasında yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre korku, stadyuma ulaşım zorluğu, aile etkisi, hizmet ve biletlerin pahalılığı, maç saati, ölçek toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu durumun analiz sonuçları bakımından yaş yükseldikçe bireylerin psikolojik olarak korku içerisine büründükleri, ulaşımlarda yaşın yükseldikçe zorlukların daha fazla olabileceği, yaşın yükseldikçe ekonomik koşulların beraberinde getirdiği zorluklar ile biletin pahalılığı, aile profillerinin yaşa bağlı olarak değişkenlik gösterdiği bu durumun yaş ilerledikçe daha fazla etki edebileceği, yaş ilerledikçe maç saatlerinde problemlerin olabileceğini ifade edebiliriz.

Tablo 1 . Demografik Değişkenler.			f	%
Değişkenler				
Yaş		25 – 26 yaş	1600	21,6
		27- 28 yaş	1616	21,8
		29- 30 yaş	1616	21,8
		31 yaş ve üstü	2592	34,9
		Toplam	7424	100
Eğitim Durumu		Lisans	3632	48,9
		Lisansüstü	3792	51,1
		Toplam	7424	100
Medeni Durum		Evli	1280	17,2
		Bekâr	6144	82,8
		Toplam	7424	100
Meslek		Sağlık Personeli	1584	21,3
		Ev Hanımı	1040	14,0
		Memur	1600	21,6
		Akademisyen	1600	21,6
		Öğrenci	1600	21,6
	Toplam	7424	100	
Aylık Gelir Durumu		Asgari Ücret Altı	2464	33,2
		Asgari Ücret	2464	33,2
		Asgari Ücret Üstü	2496	33,6
		Toplam	7424	100
Hangi Takım Taraftarısınız		Galatasaray	3088	41,6
		Fenerbahçe	2000	26,9
		Beşiktaş	1632	22,0
		Trabzon Spor	704	9,5
		Toplam	7424	100
Futbol Size Ne İfade Ediyor		Rekabet	1584	21,3
		Koordinasyon	1024	13,8
		Heyecan	2496	33,6
		Tutku	1616	21,8
		Zekâ	704	9,5
	Toplam	7424	100	

Tablo 2. Ölçek Alt Boyutu ve Ölçeğe İlişkin Tanımlayıcı Değerler

Değişkenler	Minimum	Maksimum	\bar{x}	Ss	Cronbach alpha
Korku	5,00	25,00	19,45	4,07	0,70
Stadyuma Ulaşım Zorluğu	3,00	15,00	9,30	3,13	0,73
Zevkler	5,00	25,00	13,61	4,75	0,71
Aile Etkisi	3,00	15,00	7,74	3,50	0,74
Hizmet ve Biletlerin Pahalılığı	3,00	15,00	11,11	2,69	0,74
Güvenlik ve Hizmet Eksikliği	3,00	15,00	10,59	2,60	0,71
Maç Saati	2,00	10,00	6,96	1,97	0,74
KFTFENÖ	26,00	120,00	78,73	14,48	0,73

Tablo 3. Ölçek Alt Boyutları ve Ölçek Normallik Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar ve Ölçek	Kolmogorov-Smirnova		
	Statistic	df	p
Korku	,103	7424	0,00
Stadyuma Ulaşım Zorluğu	,126	7424	0,00
Zevkler	,074	7424	0,00
Aile Etkisi	,132	7424	0,00
Hizmet ve Biletlerin Pahalılığı	,113	7424	0,00
Güvenlik ve Hizmet Eksikliği	,089	7424	0,00
Maç Saati	,164	7424	0,00
KFTFENÖ	,078	7424	0,00

Tablo 5. Katılımcıların Ölçek Alt Boyutları ve Ölçek Geneli ile Medeni Durum Değişkeni Arasında Yapılan Man Witney U Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutları	Medeni Durum	n	Sıra Ort.	Sıralama Toplamı	U Değeri	z	p	Fark
Korku	Evli	1280	17,2	3721,30	3920896,00	-,162	0,87	-
	Bekar	6144	82,8	3710,67				
Stadyuma Ulaşım Zorluğu	Evli	1280	17,2	3720,30	3922176,00	-,145	0,89	-
	Bekar	6144	82,8	3710,88				
Zevkler	Evli	1280	17,2	3752,30	3881216,00	-,732	0,46	-
	Bekar	6144	82,8	3704,21				
Aile Etkisi	Evli	1280	17,2	3785,90	3838208,00	-1,354	0,18	-
	Bekar	6144	82,8	3697,21				
Hizmet ve Biletlerin Pahalılığı	Evli	1280	17,2	3400,60	6154368,00	-5,775	0,00	2>1
	Bekar	6144	82,8	377,48				
Güvenlik ve Hizmet Eksikliği	Evli	1280	17,2	3907,00	3838208,00	-3,595	0,00	2>1
	Bekar	6144	82,8	3671,98				
Maç Saati	Evli	1280	17,2	3419,70	3557376,00	-5,464	0,00	2>1
	Bekar	6144	82,8	3773,50				
KFTFENÖ	Evli	1280	17,2	3702,30	3919104,00	-,187	0,85	-
	Bekar	6144	82,8	3714,63				

Tablo 6. Katılımcıların Ölçek Alt Boyutları ve Ölçek Geneli ile Yaş Değişkeni Arasında Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutları	Yaş	N	Sıra Ort.	Ki-kare Değeri	df	p	Fark
Korku	25 – 26 yaş	1600	21,6	51,82	3	0,00	4>3,2,1
	27- 28 yaş	1616	21,8				
	29- 30 yaş	1616	21,8				
	31 yaş ve üstü	2592	34,9				
Stadyuma Ulaşım Zorluğu	25 – 26 yaş	1600	21,6	82,69	3	0,00	4>3,2,1
	27- 28 yaş	1616	21,8				
	29- 30 yaş	1616	21,8				
	31 yaş ve üstü	2592	34,9				
Zevkler	25 – 26 yaş	1600	21,6	6,29	3	0,09	
	27- 28 yaş	1616	21,8				
	29- 30 yaş	1616	21,8				
	31 yaş ve üstü	2592	34,9				
Aile Etkisi	25 – 26 yaş	1600	21,6	11,05	3	0,01	4>3,2,1
	27- 28 yaş	1616	21,8				
	29- 30 yaş	1616	21,8				
	31 yaş ve üstü	2592	34,9				
Hizmet ve Biletlerin Pahalılığı	25 – 26 yaş	1600	21,6	84,41	3	0,00	4>3,2,1
	27- 28 yaş	1616	21,8				
	29- 30 yaş	1616	21,8				
	31 yaş ve üstü	2592	34,9				
Güvenlik ve Hizmet Eksikliği	25 – 26 yaş	1600	21,6	90,21	3	0,00	4>3,2,1
	27- 28 yaş	1616	21,8				
	29- 30 yaş	1616	21,8				
	31 yaş ve üstü	2592	34,9				
Maç Saati	25 – 26 yaş	1600	21,6	100,07	3	0,00	4>3,2,1
	27- 28 yaş	1616	21,8				
	29- 30 yaş	1616	21,8				
	31 yaş ve üstü	2592	34,9				
KFTFENÖ	25 – 26 yaş	1600	21,6	53,98	3	0,00	4>3,2,1
	27- 28 yaş	1616	21,8				
	29- 30 yaş	1616	21,8				
	31 yaş ve üstü	2592	34,9				

Tablo 7. Katılımcıların Ölçek Alt Boyutları ve Ölçek Geneli ile Meslek Arasında Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutları	Meslek	n	Sıra Ort.	Ki-kare Değeri	df	p	Fark
Korku	Sağlık Personeli	1584	21,3	73,92	4	0,00	5,4,3>2,1
	Ev Hanımı	1040	14,0				
	Memur	1600	21,6				
	Akademisyen	1600	21,6				
Stadyuma Ulaşım Zorluğu	Öğrenci	1600	21,6	128,34	4	0,00	5,4,3>2,1
	Sağlık Personeli	1584	21,3				
	Ev Hanımı	1040	14,0				
	Memur	1600	21,6				
Zevkler	Akademisyen	1600	21,6	34,94	4	0,00	5,4,3>2,1
	Öğrenci	1600	21,6				
	Sağlık Personeli	1584	21,3				
	Ev Hanımı	1040	14,0				
Aile Etkisi	Memur	1600	21,6	48,62	4	0,00	5,4,3>2,1
	Akademisyen	1600	21,6				
	Öğrenci	1600	21,6				
	Sağlık Personeli	1584	21,3				
Hizmet ve Biletlerin Pahalılığı	Ev Hanımı	1040	14,0	167,93	4	0,00	5,4,3>2,1
	Memur	1600	21,6				
	Akademisyen	1600	21,6				
	Öğrenci	1600	21,6				
Güvenlik ve Hizmet Eksikliği	Sağlık Personeli	1584	21,3	120,48	4	0,00	5,4,3>2,1
	Ev Hanımı	1040	14,0				
	Memur	1600	21,6				
	Akademisyen	1600	21,6				
Maç Saati	Öğrenci	1600	21,6	113,55	4	0,00	5,4,3>2,1
	Sağlık Personeli	1584	21,3				
	Ev Hanımı	1040	14,0				
	Memur	1600	21,6				
KFTFENÖ	Akademisyen	1600	21,6	106,33	4	,00	5,4,3>2,1
	Öğrenci	1600	21,6				
	Memur	1600	21,6				
	Akademisyen	1600	21,6				

Tablo 7’de Katılımcıların Ölçek Alt Boyutları ve Ölçek Geneli ile meslek değişkeni arasında yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre korku, stadyuma ulaşım zorluğu, zevkler, aile etkisi, hizmet ve biletlerin pahalılığı, güvenlik ve hizmet eksikliği, maç saati ile ölçek toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu tespit

edilmiştir ($p<0.05$). Meslek gruplarında ekonomik etkenlere bağlı olarak hizmet ve bilet pahalılığının olduğunu, bireylerin mesleki olarak stadyumlara ulaşım zorlukları saatsel olarak, mesleki zevkler olarak, değişkenlik gösterebileceği istatistiki sonuçlara bakarak söyleyebiliriz.

Tablo 8. Katılımcıların Ölçek Alt Boyutları ve Ölçek Geneli ile Aylık Gelir Durumu Arasında Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutları	Aylık Gelir Durumu	n	Sıra Ort.	Ki-kare Değeri	df	p	Fark
Korku	Asgari Ücret Altı	2464	33,2	36,66	2	0,00	3>2,1
	Asgari Ücret	2464	33,2				
	Asgari Ücret Üstü	2496	33,6				
Stadyuma Ulaşım Zorluğu	Asgari Ücret Altı	2464	33,2	53,91	2	0,00	3>2,1
	Asgari Ücret	2464	33,2				
	Asgari Ücret Üstü	2496	33,6				
Zevkler	Asgari Ücret Altı	2464	33,2	7,15	2	0,02	3>2,1
	Asgari Ücret	2464	33,2				
	Asgari Ücret Üstü	2496	33,6				
Aile Etkisi	Asgari Ücret Altı	2464	33,2	39,40	2	0,38	-
	Asgari Ücret	2464	33,2				
	Asgari Ücret Üstü	2496	33,6				
Hizmet ve Biletlerin Pahalılığı	Asgari Ücret Altı	2464	33,2	39,40	2	0,00	3>2,1
	Asgari Ücret	2464	33,2				
	Asgari Ücret Üstü	2496	33,6				
Güvenlik ve Hizmet Eksikliği	Asgari Ücret Altı	2464	33,2	60,85	2	0,00	3>2,1
	Asgari Ücret	2464	33,2				
	Asgari Ücret Üstü	2496	33,6				
Maç Saati	Asgari Ücret Altı	2464	33,2	35,27	2	0,00	3>2,1
	Asgari Ücret	2464	33,2				
	Asgari Ücret Üstü	2496	33,6				
KFTFENÖ	Asgari Ücret Altı	2464	33,2	34,88	2	0,00	3>2,1
	Asgari Ücret	2464	33,2				
	Asgari Ücret Üstü	2496	33,6				

Tablo 8’de Katılımcıların Ölçek Alt Boyutları ve Ölçek Geneli ile Aylık Gelir Durumu arasında yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre korku, stadyuma ulaşım zorluğu, zevkler, hizmet ve biletlerin pahalılığı, güvenlik ve hizmet eksikliği, ölçek toplam puanında istatistiksel

olarak anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Aylık gelir durumunun ekonomik olarak birey üzerinde büyük bir öneme sahip olması sosyal bir birey olan insanın genel olarak aylık gelir düzeyine göre istatistik farklılık çıkan boyutlarda etki edebileceğini söyleyebiliriz.

Tablo 9. Katılımcıların Ölçek Alt Boyutları ve Ölçek Geneli ile Hangi Takım Taraftarısınız Arasında Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutları	Hangi Takım Taraftarısınız	n	Sıra Ort.	Ki-kare Değeri	df	p	Fark
Korku	Galatasaray	3088	41,6	2,88	3	0,41	-
	Fenerbahçe	2000	26,9				
	Beşiktaş	1632	22,0				
	Trabzon Spor	704	9,5				
Stadyuma Ulaşım Zorluğu	Galatasaray	3088	41,6	35,74	3	0,00	1>2,3,4
	Fenerbahçe	2000	26,9				
	Beşiktaş	1632	22,0				
	Trabzon Spor	704	9,5				
Zevkler	Galatasaray	3088	41,6	55,31	3	0,00	1>2,3,4
	Fenerbahçe	2000	26,9				
	Beşiktaş	1632	22,0				
	Trabzon Spor	704	9,5				
Aile Etkisi	Galatasaray	3088	41,6	15,18	3	0,00	1>2,3,4
	Fenerbahçe	2000	26,9				
	Beşiktaş	1632	22,0				
	Trabzon Spor	704	9,5				
Hizmet ve Biletlerin Pahalılığı	Galatasaray	3088	41,6	12,32	3	0,00	1>2,3,4
	Fenerbahçe	2000	26,9				
	Beşiktaş	1632	22,0				
	Trabzon Spor	704	9,5				
Güvenlik ve Hizmet Eksikliği	Galatasaray	3088	41,6	9,34	3	0,02	1>2,3,4
	Fenerbahçe	2000	26,9				
	Beşiktaş	1632	22,0				
	Trabzon Spor	704	9,5				
Maç Saati	Galatasaray	3088	41,6	5,71	3	0,12	
	Fenerbahçe	2000	26,9				
	Beşiktaş	1632	22,0				
	Trabzon Spor	704	9,5				
KFTFENÖ	Galatasaray	3088	41,6	1,81	3	0,61	
	Fenerbahçe	2000	26,9				
	Beşiktaş	1632	22,0				
	Trabzon Spor	704	9,5				

Tablo 9’da Katılımcıların Ölçek Alt Boyutları ve Ölçek Geneli ile Hangi Takımın Taraftarısınız arasında yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre stadyuma ulaşım zorluğu, zevkler, aile etkisi, hizmet ve biletlerin pahalılığı, güvenlik ve hizmet eksikliği puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Büyük taraftar gruplarının birçok farklı dil, din, ırk, kültür alanlarında bireyleri bir arada bulundurması zevkler bakımından istatistiki farklılığı gösterdiği, büyük taraftar gruplarının stadyumlarda yoğunluklardan kaynaklı ulaşım sorunu yaşayabileceği, arz talep durumundan kaynaklı olarak bilet ve hizmet pahalılığı, büyük taraftar gruplarının yoğunluktan kaynaklı güvenlik ve hizmet eksikliklerini meydana getirebileceği, ailenin etkisinin kadınsal olarak

büyük taraftar gruplarında etki edebildiğini istatistiki olarak söyleyebiliriz.

Tablo 10’da Katılımcıların Ölçek Alt Boyutları ve Ölçek Geneli ile futbol size ne ifade ediyor değişkeni arasında yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre korku, stadyuma ulaşım zorluğu, zevkler, aile etkisi, hizmet ve biletlerin pahalılığı, güvenlik ve hizmet eksikliği, maç saati ile ölçek toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Futbolun farklı kavramlar üzerinden değerlendirilebileceği bu farklılıkların beraberinde ekonomik, sosyolojik boyutlarında beraberinde istatistiki olarak olumlu yönde etkilediğini söyleyebiliriz.

Tablo 10. Katılımcıların Ölçek Alt Boyutları ve Ölçek Geneli ile Futbol Size Ne İfade Ediyor Değişkeni Arasında Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutları	Futbol Size Ne İfade Ediyor	n	Sıra Ort.	Ki-kare Değeri	df	p	Fark
Korku	Rekabet	1584	21,3	98,12	4	0,00	5,4,3>2,1
	Koordinasyon	1024	13,8				
	Heyecan	2496	33,6				
	Tutku	1616	21,8				
	Zekâ	704	9,5				
Stadyuma Ulaşım Zorluğu	Rekabet	1584	21,3	113,62	4	0,00	5,4,3>2,1
	Koordinasyon	1024	13,8				
	Heyecan	2496	33,6				
	Tutku	1616	21,8				
	Zekâ	704	9,5				
Zevkler	Rekabet	1584	21,3	95,91	4	0,00	5,4,3>2,1
	Koordinasyon	1024	13,8				
	Heyecan	2496	33,6				
	Tutku	1616	21,8				
	Zekâ	704	9,5				
Aile Etkisi	Rekabet	1584	21,3	97,84	4	0,00	5,4,3>2,1
	Koordinasyon	1024	13,8				
	Heyecan	2496	33,6				
	Tutku	1616	21,8				
	Zekâ	704	9,5				
Hizmet ve Biletlerin Pahalılığı	Rekabet	1584	21,3	125,47	4	0,00	5,4,3>2,1
	Koordinasyon	1024	13,8				
	Heyecan	2496	33,6				
	Tutku	1616	21,8				
	Zekâ	704	9,5				
Güvenlik ve Hizmet Eksikliği	Rekabet	1584	21,3	158,35	4	0,00	5,4,3>2,1
	Koordinasyon	1024	13,8				
	Heyecan	2496	33,6				
	Tutku	1616	21,8				
	Zekâ	704	9,5				
Maç Saati	Rekabet	1584	21,3	116,85	4	0,00	5,4,3>2,1
	Koordinasyon	1024	13,8				
	Heyecan	2496	33,6				
	Tutku	1616	21,8				
	Zekâ	704	9,5				
KFTFENÖ	Rekabet	1584	21,3	148,21	4	0,00	3>5,4,2,1
	Koordinasyon	1024	13,8				
	Heyecan	2496	33,6				
	Tutku	1616	21,8				
	Zekâ	704	9,5				

Tartışma ve Sonuç

Modern dünyaya geçişle birlikte spor alanında önemli yenilikler meydana gelmiştir. Bu yenilikler, farklı spor branşlarının ve spor enstitülerinin gelişimi ile yakından ilişkilidir. Bu süreçte, en fazla ilgi gören spor dalı, tarih boyunca futbol olmuştur. Futbolun en büyük etkilerinden biri, farklı ırk, din ve kültürlerdeki bireylerin sosyalleşmesi ve kültürel farklılıkların paylaşılmasıdır. Ancak, futbolun bu geniş kitlelere ulaşmasına rağmen, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı bu spor dalında belirgin şekilde kendini göstermiştir.

Futbolun geniş izleyici kitlelerine ulaşmasıyla birlikte, ataerkil toplum yapılarının da etkisiyle kadınların futbol içinde dışlanması veya göz ardı edilmesi gündeme gelmiştir. Kadınların sosyal yaşamda ikinci plana itilmesi ve karşılaştıkları çeşitli sosyal engeller, onların futbol müsabakalarını izlemelerini de sınırlamaktadır. Bu engeller arasında güvenlik endişeleri, stadyuma ulaşım zorlukları ve müsabaka saatlerinin uygun olmaması öne çıkmaktadır.

Bu araştırma, kadın futbol taraftarlarının futbol müsabakalarına katılımını engelleyen nedenleri çeşitli değişkenler açısından incelemektedir. Araştırma kapsamında ele alınan değişkenler arasında yaş, eğitim durumu, medeni durum, meslek, aylık gelir düzeyi, desteklenen takım ve futbolun katılımcılar için ne anlama geldiği yer almaktadır. Elde edilen bulgular, bu değişkenlerin kadın futbol taraftarlarının maç izleme alışkanlıklarını ve karşılaştıkları engelleri nasıl etkilediğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Demografik değişkenler açısından yapılan analizlerde şu bulgular elde edilmiştir:

Yaş Değişkeni: 25-26, 27-28, ve 29-30 yaş gruplarının katılım açısından dezavantajlı olduğu görülmüştür. Bu yaş grupları, stadyuma gitme konusunda daha fazla engelle karşılaşmaktadır.

Eğitim Durumu: Lisansüstü eğitim seviyesindeki katılımcılar lehine olumlu sonuçlar elde edilmiştir. Bu da yüksek eğitim seviyesine sahip kadınların stadyumlarda maç izlemeye daha az engelle karşılaştığını göstermektedir.

Medeni Durum: Evli bireylerin, bekârlara kıyasla daha fazla engelle karşılaştıkları tespit edilmiştir. Bu sonuç, evlilik durumunun sosyal sorumluluklarla bağlantılı olarak kadınların maçlara katılımını olumsuz etkilediğini işaret etmektedir.

Meslek Durumu: Sağlık personeli ve ev hanımları, meslek grupları arasında dezavantajlı durumda olan katılımcılar arasında yer almıştır. Bu gruptaki bireylerin maçlara katılımında daha fazla zorluk yaşadıkları gözlemlenmiştir.

Gelir Düzeyi: Asgari ücretin üstünde gelir elde eden bireyler aleyhine sonuçlar bulunmuştur. Bu, yüksek gelirli bireylerin daha fazla maliyet kaygısı veya diğer sosyal engellerle karşılaştığını gösterebilir.

Takım Taraftarlığı: Fenerbahçe, Beşiktaş ve Trabzonspor taraftarlarının, Galatasaray taraftarlarına kıyasla daha fazla zorlukla karşılaştığı görülmüştür. Bu, farklı takım taraftarları arasında stadyuma gitme konusunda farklılıklar olduğunu göstermektedir.

Futbolun Anlamı: Futbolu "heyecan" olarak tanımlayan katılımcılar, diğerlerine kıyasla daha olumlu sonuçlar elde etmiştir. Bu, heyecan unsurunun maç izleme isteği ve katılımını olumlu etkilediğini ortaya koymaktadır.

Tablo 4'te katılımcıların ölçek alt boyutları ve genel ölçek sonuçları ile eğitim durumu arasında yapılan analizlere göre, stadyuma ulaşım zorluğu, zevkler, aile etkisi, hizmet ve biletlerin pahalılığı, maç saati ve toplam ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Bu bulgular, eğitim düzeyinin kadın futbol taraftarlarının futbol maçlarına katılımını etkileyen faktörler üzerinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Benzer sonuçlar, 2020 yılında Doewes, Purnama ve Islahuzzaman tarafından yapılan bir araştırmada da gözlemlenmiştir. Bu araştırmada da, eğitim seviyesinin kadınların futbol maçlarına katılımını etkileyen faktörler üzerinde önemli bir etkisi olduğu belirtilmiştir. Aynı şekilde, Dixon (2013) tarafından yapılan bir çalışmada, eğitim durumunun kadın futbol taraftarlarının maçlara katılımı üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı ifade edilmiştir. Ancak literatürde yer alan diğer çalışmalar, bu bulgulara benzer sonuçlar ortaya koymuştur. Örneğin, Lenneis ve Pfister (2015) yaptıkları çalışmada, cinsiyet temelli futbol taraftarlığını incelemiş ve eğitim durumuna göre maç saati, aile durumu ve stadyuma ulaşım gibi konuların istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiğini ortaya koymuşlardır.

Bu sonuçlar, literatürde yer alan çeşitli çalışmalarla tutarlı olup, eğitim seviyesinin futbol

tarafarlığı üzerinde önemli bir etkisi olduğunu desteklemektedir.

Araştırmada Tablo 10'da yer alan sonuçlara göre, "futbol size ne ifade ediyor" değişkeni ile korku, stadyuma ulaşım zorluğu, zevkler, aile etkisi, hizmet ve biletlerin pahalılığı, güvenlik ve hizmet eksikliği, maç saati ve ölçek toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu sonuçlar, bireylerin futbol algılama biçimlerinin, futbol maçlarına katılımlarını etkileyen çeşitli engeller üzerinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde ise futbolun bireylerin psikolojik, fizyolojik ve maddi durumlarına göre farklılıklar gösterebileceği belirtilmektedir. Örneğin, Meier, Strauss ve Riedl (2017) tarafından yapılan araştırmalar, futbolun bireyler üzerinde duygusal ve psikolojik etkiler yarattığını vurgulamaktadır. Benzer şekilde, Pitti (2019) de futbolun bireyler üzerindeki sosyal ve kültürel etkilerini ele alarak, taraftarların bu sporla kurdukları bağın farklı boyutlarına dikkat çekmiştir. Toffoletti (2014) ise futbolun bireylerin kimlikleri üzerindeki etkilerini ve toplumsal cinsiyet bağlamındaki rollerini incelemiştir.

Bu çalışmalar, futbolun sadece bir spor olarak değil, aynı zamanda bireylerin sosyal, psikolojik ve fizyolojik yaşamlarına derinlemesine etki eden bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmada "hangi takımın taraftarısınız" değişkenine ilişkin olarak Tablo 9'da stadyuma ulaşım zorluğu, zevkler, aile etkisi, hizmet ve biletlerin pahalılığı, güvenlik ve hizmet eksikliği alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu bulgular, takım taraftarlığına göre kadın futbol taraftarlarının maçlara katılımını etkileyen engellerde belirgin farklılıklar olduğunu göstermektedir.

Literatürde bu konuya dair benzer bulgular yer almaktadır. 2019 yılında Kubayi, Toriola ve Trends tarafından yapılan bir araştırmada, futbol taraftarlarının kadınlarla empati kurma yetisinin, maçların özelliklerine ve atmosferine göre değişiklik gösterdiği ifade edilmiştir. Bu çalışmada, taraftarların maç sırasındaki davranışlarının kadın taraftarların maç izleme deneyimini etkilediği belirtilmiştir. Ayrıca, 2012 Avrupa Futbol Şampiyonası'nda yapılan başka bir araştırmada (Sgro, Barresi & Lipoma, 2015), taraftar kitlelerinin duygusal durumlarının, kadın

futbol taraftarlarının takımlarına olan tutumlarıyla ve psikolojik durumlarıyla ilişkilendirildiği bulunmuştur. Bu da, kadınların futbol maçlarına katılımını etkileyen faktörlerin sadece fiziksel engellerle sınırlı olmadığını, aynı zamanda taraftarların duygusal ve psikolojik deneyimlerine bağlı olarak da değiştiğini göstermektedir.

Bu bulgular, farklı takım taraftarları arasında stadyuma erişim ve maç deneyimlerine dair farklılıkların mevcut olduğunu, bunun da kadın futbol taraftarları üzerinde farklı düzeyde etkiler yarattığını göstermektedir.

Tablo 5'te medeni durum değişkeni incelendiğinde, hizmet ve biletlerin pahalılığı, güvenlik ve hizmet eksikliği, maç saati ve ölçek toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu bulgular, evli ve bekâr bireyler arasında maçlara katılımını etkileyen faktörlerin değişiklik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bekâr bireyler, evlilere göre bu engelleri daha az yaşama eğilimindedirler.

Literatürde bu tür sonuçlarla paralellik gösteren çalışmalar mevcuttur. Örneğin, Lenneis ve Pfister (2015) cinsiyet ve medeni durumun futbol maçlarına katılımını nasıl etkilediğini incelemiş ve evli bireylerin daha fazla toplumsal baskı altında kaldığını belirtmiştir. McNay (2000) da, evlilik durumunun toplumsal beklentilerle şekillendiğini ve kadınların sosyal rollerinin spor katılımını nasıl sınırladığını tartışmıştır. Meier, Strauss ve Riedl (2017), toplumsal baskı ve aile etkisinin özellikle evli bireyler üzerinde maç katılımını olumsuz etkileyen önemli faktörler olduğunu vurgulamaktadır. Ek olarak, Mewett ve Toffoletti (2011), Pitti (2019) ve Pope (2012) gibi araştırmacılar, evli kadınların futbol maçlarına katılımını etkileyen sosyal, ekonomik ve kültürel faktörleri tartışmış ve bu engellerin toplumun genel yapısından kaynaklandığını belirtmişlerdir. Maç saatleri, ekonomik koşullar ve aile etkisi gibi unsurlar, evli bireylerin stadyuma gitme sıklığını ve genel katılımını önemli ölçüde sınırlamaktadır.

Yaş değişkenine yönelik yapılan analizler sonucunda, Tablo 6'da korku, stadyuma ulaşım zorluğu, aile etkisi, hizmet ve biletlerin pahalılığı, maç saati ve ölçek toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu sonuçlar, farklı yaş gruplarındaki kadın taraftarların futbol maçlarına katılımını etkileyen faktörlerin farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle daha genç ve orta yaş

grupları, futbol maçlarına katılımı etkileyen zorluklar karşısında daha fazla zorluk yaşamaktadır.

Brooks'un (2018) araştırması, yaş ilerledikçe bireylerin ilgi duydukları alanların daha kısıtlı hale geldiğini ve sosyal aktivitelerde katılım oranlarının azaldığını göstermiştir. Bu bulgu, araştırmamızdaki yaş değişkenine ilişkin sonuçları desteklemektedir. Özellikle yaş ilerledikçe stadyuma gitme motivasyonunun azalması, bu bağlamda önemli bir etkidir.

Wann ve arkadaşları (2001) ise yaş değişkeninin etkilerinin bireylerin sahip oldukları kültürel ve ekonomik koşullara bağlı olarak pozitif ya da negatif yönlerde değişiklik gösterebileceğini belirtmiştir. Bu da, daha genç bireylerin sosyoekonomik durumlarına göre farklı deneyimler yaşayabileceklerini ve bu durumun futbol maçlarına katılım oranlarını etkileyebileceğini ifade etmektedir. Genel olarak yaş ilerledikçe futbol maçlarına katılımı etkileyen sosyal ve ekonomik faktörlerin önemli bir rol oynadığı, hem literatürde ki çalışmalar hem de bu araştırma sonuçları ile desteklenmektedir.

Tablo 8'de incelenen aylık gelir durumu değişkenine göre, korku, stadyuma ulaşım zorluğu, zevkler, hizmet ve biletlerin pahalılığı, güvenlik ve hizmet eksikliği ve toplam ölçek puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Bu bulgular, bireylerin gelir düzeylerinin futbol maçlarına katılımında önemli bir etken olduğunu göstermektedir.

Wann ve arkadaşlarının (2001) araştırmasında da, gelir durumu ile ilgili istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma, daha yüksek gelir düzeyine sahip bireylerin futbol maçlarına katılımında daha fazla avantaj elde ettiklerini ve stadyuma gitme konusunda daha az engel yaşadıklarını ortaya koymaktadır.

Öte yandan, Cialdini ve arkadaşları (1976), ekonomik durumla ilgili farklılaşmaların bir meslek grubundan değerlendirildiğinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermediğini belirtmişlerdir. Bu, tek bir meslek grubunun analiz edilmesi durumunda, gelir farklılıklarının etkisinin sınırlı olabileceği anlamına gelmektedir.

Gouge (1998) ise spor ekonomisinin bireylerin gelir durumları ile yakından ilişkili olduğunu ve bu ilişkinin taraftar gruplarıyla belirlendiğini savunmuştur. Bu görüş, futbol maçlarına katılımın yalnızca bireysel gelir düzeyleriyle değil, aynı

zamanda taraftar kültürü ve sosyal çevreyle de ilişkilendirilebileceğini göstermektedir.

Hu ve Bedford (2012) ise gelir durumunun, bireyin medeni durumu ve yaşam koşullarıyla ilişkili olarak istatistiksel farklılıklar gösterebileceğini ifade etmişlerdir. Bu araştırma, evli veya bekar olmanın ya da tek başına veya aileyle yaşıyor olmanın bireylerin futbol maçlarına katılımı üzerinde belirleyici etkiler yarattığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, ülkedeki faiz oranlarının ekonomik durum üzerindeki etkisinin, bireylerin futbol izleme alışkanlıklarını nasıl şekillendirdiği de bu araştırmanın bulguları arasında yer almaktadır.

Bu bulgular, gelir durumu ile futbol maçlarına katılım arasındaki ilişkiyi anlamak için önemli ipuçları sunmaktadır. Gelir seviyesi, taraftar deneyimlerini ve stadyuma erişim kolaylığını etkileyen faktörlerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Tablo 7'de meslek değişkeni incelendiğinde, korku, stadyuma ulaşım zorluğu, zevkler, aile etkisi, hizmet ve biletlerin pahalılığı, güvenlik ve hizmet eksikliği, maç saati ve ölçek toplam puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Bu bulgular, mesleki durumun, kadın futbol taraftarlarının maçlara katılımını etkileyen faktörler üzerinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Meslek, bireylerin sosyoekonomik statüsüyle doğrudan ilişkili olduğu için, futbol maçlarına katılımında karşılaşılan engeller meslek gruplarına göre farklılık gösterebilmektedir.

Sveinson ve Hoeber (2016) tarafından yapılan araştırma, meslek durumunun spor alanlarında etkili olduğunu ve farklı meslek gruplarının spor aktivitelerine katılımında çeşitli farklılıklar yaşadığını ortaya koymuştur. Buna ek olarak, Chung ve arkadaşları (2018) da, meslek durumunun futbol sektöründe farklı boyutlarda istatistiksel sonuçlar doğurabileceğini belirtmişlerdir. Bu durum, özellikle futbol izleyicileri arasında sosyal ve ekonomik koşullara dayalı farklılıkların belirgin olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, araştırmamızda meslek değişkeninin futbol taraftarlarının katılımını etkileyen önemli bir faktör olduğu doğrulanmıştır. Diğer demografik değişkenlerle birlikte incelendiğinde, eğitim durumu, medeni durum, yaş, aylık gelir durumu, hangi takımın taraftarı oldukları ve futbolun katılımcılara ne ifade ettiği gibi değişkenlerle ilişkili olarak, stadyuma ulaşım

zorluğu, aile etkisi, hizmet ve biletlerin pahalılığı gibi unsurlarda anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Güvenlik ve hizmet eksikliği, korku gibi alt boyutlarda da mesleki durum ve diğer demografik özellikler arasında istatistiksel anlamlılıklar tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Bu bulgular, futbol izleme deneyiminde mesleki durumun önemli bir belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

Öneriler

Araştırma, kadın futbol taraftarlarının futbol maçlarına katılımını engelleyen faktörleri kapsamlı bir şekilde ele almış ve bu engellerin demografik değişkenlere göre nasıl farklılık gösterdiğini istatistiksel olarak ortaya koymuştur. Bu bağlamda, aşağıda belirtilen akademik öneriler, araştırma sonuçlarına dayalı olarak sunulmaktadır:

Kadınların Stadyuma Katılımını Teşvik Etme Politikaları:

Araştırma sonuçlarına göre, güvenlik endişeleri, stadyuma ulaşım zorlukları ve maç saatlerinin uygun olmaması gibi faktörler, kadınların futbol maçlarına katılımını önemli ölçüde sınırlandırmaktadır. Bu nedenle, spor kulüpleri ve stadyum yönetimleri, kadın taraftarların güvenliğini artırmaya yönelik tedbirler almalıdır. Örneğin, kadınlara özel ulaşım imkânları sunulabilir ve maç saatleri, kadınların güvenli bir şekilde stadyuma ulaşmalarını kolaylaştıracak şekilde yeniden düzenlenebilir.

Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Ataerkil Yapılarla Mücadele:

Futbolun ataerkil toplum yapılarının etkisiyle kadınları dışladığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda, futbol kulüpleri ve federasyonlar, cinsiyet eşitliğini teşvik eden politikalar geliştirmeli ve kadınların futbolun her alanına katılımını artırmaya yönelik stratejiler belirlemelidir. Eğitim programları ve farkındalık kampanyaları, toplumsal cinsiyet rollerinin yıkılmasında etkili olabilir.

Eğitim Seviyesi ve Sosyal Katılım:

Lisansüstü eğitim seviyesindeki kadınların, stadyumlara katılım konusunda daha avantajlı olduğu tespit edilmiştir. Eğitim düzeyi yükseldikçe sosyal katılımın arttığı dikkate alındığında, özellikle daha düşük eğitim seviyesine sahip kadınlar için futbolu ve spor etkinliklerine katılımı teşvik eden eğitim programları geliştirilebilir.

Medeni Durum ve Kadınların Katılımını Destekleyici Programlar:

Evli kadınların, bekârlara kıyasla futbol maçlarına katılımında daha fazla engelle karşılaştıkları görülmüştür. Bu bulgu, evli kadınların sosyal ve ailevi sorumluluklarının spor katılımını sınırladığını göstermektedir. Aile dostu etkinlikler, çocuk bakım hizmetleri ve ailelere yönelik özel programlar düzenlenerek bu engellerin azaltılması sağlanabilir.

Gelir Düzeyine Yönelik Sosyoekonomik Destekler:

Yüksek gelir düzeyine sahip kadın taraftarların, futbol maçlarına katılım konusunda daha fazla engel yaşadığı tespit edilmiştir. Bu, yüksek gelir gruplarının zaman ve sosyal baskılar gibi farklı zorluklarla karşılaştığını göstermektedir. Kulüpler, farklı sosyoekonomik gruplara hitap eden esnek biletleme sistemleri geliştirebilir ve futbolu daha erişilebilir hale getirmek için çeşitli indirim ve paketler sunabilir.

Meslek Durumu ve Çalışan Kadınlara Yönelik Esneklikler:

Araştırma, mesleki duruma göre futbol maçlarına katılımın değişiklik gösterdiğini ortaya koymuştur. Özellikle sağlık personeli ve ev hanımları, maçlara katılım konusunda dezavantajlı durumda kalmıştır. İş yerlerinde esnek çalışma saatleri sağlanması, kadınların sosyal ve sportif etkinliklere katılımını artırabilir. Ayrıca, mesleki duruma göre düzenlenen özel etkinlikler ve sosyal programlar kadınların spora katılımını teşvik edebilir.

Takım Taraftarlığına Göre Stratejiler:

Takım taraftarlığına göre kadınların stadyuma gitme konusunda farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Özellikle bazı takımların taraftarlarının, diğerlerine kıyasla daha fazla engelle karşılaştığı görülmüştür. Kulüpler, kadın taraftarların maç deneyimlerini iyileştirmek için taraftar gruplarıyla işbirliği yaparak özel kampanyalar düzenleyebilir.

Psikolojik ve Duygusal Destek:

Futbolun kadın taraftarlar üzerindeki psikolojik ve duygusal etkileri göz önüne alındığında, kulüpler, kadın taraftarların sporla daha güçlü bir bağ kurabilmesi için destekleyici programlar sunabilir. Duygusal bağlılıkları ve tutkuları artırmaya yönelik taraftar grubu etkinlikleri, kadınların futbola olan ilgisini artırabilir.

Gelecek Araştırmalara Yönelik Öneriler:

Bu çalışma, kadın futbol taraftarlarının stadyuma katılımını etkileyen faktörleri demografik değişkenler açısından incelemektedir. Gelecek araştırmalarda, farklı coğrafi bölgeler, kültürel yapılar ve taraftar gruplarının incelenmesi faydalı olacaktır. Ayrıca, kadın futbol taraftarlarının dijital platformlarda maç izleme alışkanlıkları ve bu platformların sunduğu imkânların daha ayrıntılı olarak araştırılması, kadın taraftarların sporla olan ilişkisini anlamaya katkı sağlayabilir.

Bu öneriler, kadın futbol taraftarlarının futbol maçlarına katılımını teşvik etmek ve sporun toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde daha kapsayıcı hale getirilmesine katkıda bulunabilir.

Finansal Kaynak

Bu araştırma, kamu, ticari veya kâr amacı gütmeyen sektörlerdeki finansman kuruluşlarından belirli bir hibe almamıştır.

Çıkar çatışmaları

Yazarların bu makale ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Brooks, S.K. (2018). Fantics: Systematic literature review of factors associated with celebrity worship, and suggested directions for future research. *Current Psychology*, 1-23. Doi: <https://doi.org/10.1007/s12144-018-9978-4>.
- Chung, E., Farrelly, F., Beverland, M.B., Karpen, I.O. (2018). Loyalty or liability: resorving the consumer fanaticism paradox, *Marketing Teheory*, 18(1), 3-30. Doi: <https://doi.org/10.1177/1470593117705696>.
- Cialdini, R.B., Borden, R.J., Thorne, A., Walker, M.R., Freeman, S., & Sloan, L. R. (1976). Basking in reflected glort: Three(football) field studies. *Journal of personality and social psychology*, 34(3),366-375. Doi: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.34.3.366>.
- Curtis, M. (2019). Antisemitism and European football. *Antisemitism Studies*, 3(2), 273- 290. Doi: <https://doi.org/10.2979/antistud.3.2.04>
- Çemrek, F. (2015). Bayan taraftarların stadyumlarda futbol maçı seyretmemelerine neden olan etmenlerin araştırılması, *Kafkas Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6(10), 317-334.
- Dalpian, P.R.C., Zylbersztejin, V.S., Batistella, Z., & Rossi, C.A.V. (2014). Fanatical women and soccer:an exploratory study. *Soccer and Society*, 15(4), 564-577.
- De Hollanda, B.B. (2020). Football culture and sports history in Latin America: from the progressive erat o contemporary times, *In Inequalities and the Progressive Era*, Edward Elgar Publishing, 306-320. Doi:<https://doi.org/10.4337/9781788972659.00032>.
- Dixon, K. (2013). Learning the game: Football fandom culture and the origins of practice. *International Review fort he Sociogy of Sport*,48(3), 334- 348. Doi: <https://doi.org/10.1177/1012690212441157>.
- Doewer, R.I, Purnama, S. K., & Islahuzaman, N. (2020). The mirazle of women suporters' fanaticism in Indonesian football. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 24(2), 2352- 2358. Doi: <https://doi.org/10.37200/ijpr/v24i2/pr200531>.
- Doewes, RI., & Riyadi, S. (2016). The social idnty of football supportters in providing sportive support to arema player. *A Enomenology Study to Supporter of Arema on Malang*,1; 718-725.
- Forde, S. D., & Kota, A. (2016). Football as a terrain of hope and struggle: Beginning a dialogue on social change, hope and building better world through sport. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 8(5), 444-455. <https://doi.org/10.1080/2159676X.2016.1212915>.
- Gouguet,J.J. (1998). *On servatoire economique du sport (Economic observatory of sport) Limousin: Centre de Droit Et D'Economiw du Sport*. *Revue Tiers Monde*, 227-229.
- Hu, A.W.L., & Bedford, O. (2012). Development and validation of yhe sports fan ethnocentrism scale, *Social Behavior and Personalirty: An International Journal*, 40(2), 215-225. Doi: Doi: <https://doi.org/10.2224/SBO.2012.40.2.215>.
- Kubayi, A., & Toriola, A. (2019). Trend of goal scoring patterns in soccer:a retrospective analiysiss of five successive FIFA world cup tournaments. *Journal of Human Kinetics*,18(69), 231-238.Do: <https://doi.org/10.2478/hukin-2019-0015>.
- Lenneis, V., & Pfister, G. (2015). Gender contructions and negotiations of female football fans. A case study in Denmark. *European Journal for Sport and Society*, 12 (2), 157-185. Doi: <https://doi.org/10.1080/16138171.2015.11687961>.
- Marder, M.P. (2012). *Research methods of science*. Cambridge University Press, England, Doi: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139035118>.
- McNay, L. (2000). *Gender and agency: Reconfiguring the subject in feminist and social theory*, Cambridge: Polity Press, England.
- Meier, H. E. Strauss, B., & Riedl, D. (2017). Feminization of sport audiences and fans? Evidence from the German men's national soccer team. *International*

- Review for the Sociology of Sport*, 52(6), 712-733. Doi: <https://doi.org/10.1177/1012690215612457>.
- Meier, H. E., Strauss, B., & Riedl, D. (2017). Feminization of sport audiences and fans? Evidence from the German men's national soccer team. *International Review for Sociology of Sport*, 52(6), 712-733. Doi: <https://doi.org/10.1177/1012690215612457>.
- Mewett, P., & Toffoletti, K. (2011). Finding footy: Female fan socialization and Australian rules football. *Sport In Society*, 14(5), 670-684. Doi: <https://doi.org/10.1080/17430437.2011.575112>.
- Newman, T., Magier, E., Kimiecik, C., & Burns, M. (2021). The relationship between youth sport participation and aggressive and violent behavior: A scoping review of the literature. *Journal Of The Society For Social Work And Research*, 12(2), 371-389. Doi: <https://doi.org/10.1086/714421>.
- Pitti, I. (2019). Being women in a male preserve: An ethnography of female football ultras. *Journal of Gender Studies*, 28(3), 318-329. Doi: <https://doi.org/10.1080/09589236.2018.1443803>.
- Pope, S. (2012). The love of my life. The meaning and importance of sport for female fans. *Journal of Sport and Social Issue*, 37(2), 176-195. Doi: <https://doi.org/10.1177/0193723512455919>.
- Purnamasari, I. (2015). Faktor pendorong fanisme pada supporter club sepak bola Arsenal di balikpapan. *Psikoborneo: Jurnal Ilmiah Psikologi*, 3(4), 354-362. Doi: <https://doi.org/10.30872/psikoborneo.v3i4.3876>.
- Rookwood, J. (2019). Access, security and diplomacy. perceptions of soft power, nation branding and the organisational challenges facing Qatar's 2022 Fifa World Cup. *Sport, Business and Management: An International Journal*, 9(1), 26-44. Doi: <https://doi.org/10.1108/SBM-02-2018-0016>.
- Schultze- Krumbholz, A., Zagorscak, P., Hess, M., & Scheithauer, H. (2020). The influence of school climate and empathy on cyberbystanders' intention to assist or defend in cyberbullying. *International Journal of Bullying Prevention*, 2(1), 16-28.
- Sgro, F., Barresi, M., Lipoma, M. (2015). The analysis of discriminant factors related to team match performance in the 2012 European football championship. *Journal of Physical Education and Sport*, 5(3), 460-465. Doi: <https://doi.org/10.7752/jpes.2015.03069>.
- Stein, S. (2020). Playing fairly: the satiric tradition in football from Latin America. *Soccer and Society*, 21(3), 316-328. Doi: <https://doi.org/10.1080/14660970.2019.1653858>.
- Sveinson, K., & Hoeber, L. (2016). Female sport fan's experiences of marginalization and empowerment, *Journal of Sport Management*, 30(1), 8-21. Doi: <https://doi.org/10.1123/jsm.2014-0221>.
- Toffoletti, K. (2014). Iranian women's sports fandom: gender, resistance, and identity in football movie offside. *Journal of Sport and Social Issue*, 38(1), 75-92. Doi: <https://doi.org/10.1177/0193723512468758>.
- Trail, G.T., Fink, J.S., & Anderson, D.F. (2003). Sport spectator consumption behavior. *Sport Marketing Quarterly*, 12(1), 8-17.
- Veronica, P., Veronica, M., Teodora, I., & Gabriel, T. (2019). Correlative study on the fair play behavior of athletes, by level of education. *Ovidius University Annals, Series Physical Education and Sport/Science, Movement and Health*, 19 (2), 322-327.
- Wan, K.M., Ng, K.U., & Lin, T.H. (2020). The political economy of football: democracy, income inequality, and men's national football performance. *Social Indicators Research*, 151(3), 981-1013. Doi: <https://doi.org/10.1007/s11205-020-02410-y>.
- Wang, W., Zhornitsky, S., Le, T. M., Dhingra, I., Zhang, S., Krystal, J. H., & Chiangshan, R. L. (2019). Cue-elicited craving, thalamic activity, and physiological arousal in adult non-dependent drinkers. *Journal of Psychiatric Research*, 116, 74-82.
- Wang, W., Zhornitsky, S., Le, T. M., Dhingra, I., Zhang, S., Krystal, J. H., & Chiangshan, R. L. (2019). Cue-elicited craving, thalamic activity, and physiological arousal in adult non-dependent drinkers. *Journal of Psychiatric Research*, 116, 74-82. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2019.06.005>.
- Wann, D.L., Melnick, M.J., Russell, G. W., & Pease, D. G. (2001). *Sport fans: The psychology and social impact of spectators*. Routledge.

*Bu araştırma, 31 Mayıs - 2 Haziran 2024 tarihleri arasında Makedonya/Ohrid'de düzenlenen 18. FIEPS Avrupa Kongresi & 6. Bilimsel Konferansı-RPESH'de özet bildiri olarak sunulmuştur.